

Családi szocializáció és fejlődés

7. óra

Miről lesz szó az órán?

Az értelmi fejlődés – a fejlődés kognitív elméletei

1. Jean Piaget elmélete

- sémák, akkomodáció és asszimiláció
- a szakaszok jellemzői

2. Jerome Bruner a kognitív fejlődésről

3.a. A morális fejlődés – piaget-i megközelítésben;

3.b. Kohlberg erkölcsifejlődés-elmélete

Az értelmi fejlődés – kognitív elméletek

1. Jean Piaget elmélete

- Az egyik legnevesebb fejlődés- és gyerekpszichológus, kognitív tudós
- Kutatóként biológus-természettudós, orvos, filozófus és pszichológus
- Vizsgáló eljárásai: megfigyelés, kísérlet, kérdezős klinikai módszer

Alapkérdése: mi különbözteti meg a gyerek gondolkodását a felnőttétől?

Értelmi fejlődés = a képességek **érése** és a **tanulás** kölcsönhatása

A gyerek **aktív**, kísérletező kis tudós, belső erők hajtják a világ megismerésére, az információkeresésre

Alapfogalmak

A tapasztalatok leképeződnek a tudatban, **sémák** alakulnak ki a világról; tehát a sémák magukba foglalják a világról alkotott tudásunkat, elvárásainkat

Séma

= kognitív „vázlat”, a körülvevő fizikai és társas világ leképezése, reprezentációja, mentális képe. Segíti az információk szervezését és megértését.

Két fő mechanizmus a világ megértésében:

- **Asszimiláció** (hasonítás): az új információ megközelítése, megértése a régi sémák által
- **Akkomodáció** (idomulás): a belső sémák átalakítása az új információknak megfelelően

A kognitív fejlődés Piaget szerint = **adaptáció**, vagyis az asszimiláció és az akkomodáció egyensúlyának folyamatos kialakulása, felbomlása, újraszerveződése

(*Illusztrációk a séma működésére*)

Illusztrációk az asszimiláció működésére – ha működik az „olyan mint” és az „úgy mint” *Pl. a szopás sémája*

- A már létező sémába próbáljuk illeszteni az új ingereket
- Az új tapasztalat beépül a már meglévő ismeretrendszerbe
- Ennek prototípusa a játék

Illusztrációk az akkomodáció működésére – ha **nem** működik az „olyan mint” és az „úgy mint” *Pl. az evés sémája*

- Ha nincs megfelelő sémánk, a már meglévőket próbáljuk illeszteni az új tapasztalatokhoz, módosítunk
- Ennek prototípusa az utánzás

A fejlődés során a saját aktivitás révén történik a megértés

Az értelmi fejlődés szakaszai

- A kognitív fejlődés szakaszos: ezek sorrendje szigorúan meghatározott, mindenkire egyformán érvényes, de időbeli megjelenése és tartama egyénenként változhat
- A szakaszok minőségileg eltérnek egymástól
- Négy fő szakaszt lehet elkülöníteni (vannak alszakaszok is)

Életkor (év)	Szakasz elnevezése
0 – 2	I. Szenzomotoros szakasz
2 – 6,7	II. Művelet előtti szakasz
6,7 – 11,12	III. Konkrét műveleti szakasz
11,12 –	IV. Formális műveletek szakasza

I. Szenzomotoros szakasz 0 – 2 év

- Középpontban **cselekvés** (gondolkodás = cselekvés; szenzomotoros intelligencia)
- Az érzékelés és mozgás koordinációja
- Interakció a környezettel; a cselekvés és következménye közti kapcsolat
- Az okság megértésének kezdete
- A szakasz végére: belátásos problémamegoldás, késleltetett utánzás, szimbolikus játék (nyelvfejlődés)

II. Művelet előtti szakasz 2 – 6,7 év

- Középpontban a reprezentációk, elsősorban a **képzetek** (a vizuális benyomások uralják, szemléletvezéreltség)
- Látszat és valóság elkülönítése nehéz
- **Szimbolizáció:** a gyerek megtanul nyelvet használni, ill. tárgyakkal másikat helyettesít
- Még nincsenek, ill. gyengék a mentális műveletek

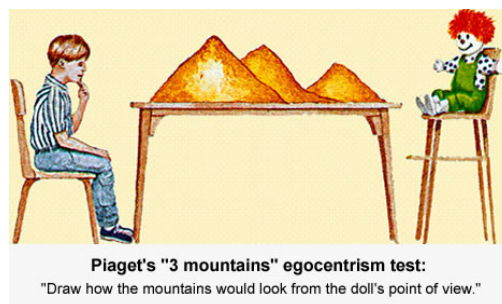
Művelet

= egy információ átalakítására vonatkozó mentális szabály, interiorizált, megfordítható cselekvés

- Műveleti rendszerek:
 - soralkotás (pl. lépcső rudakból – a 4 éves csak párosít, 5-6 éves az új elemet próbaszerencse módon, 7 éves már tudja)
 - megfordíthatóság = reverzibilitás (pl. a testvéreim és az ő testvéreik száma)
 - kategorizáció, osztályozás, bennfoglalás (10 gyöngy, 8 kék – miből van több? Vagy: színes, lukas korongok és négyzetek; vagy: az erdő állatai)
- A gondolkodás jellemzői:
 - **Szemléletvezéreltség** (a dolgok olyanok, amilyenek látszanak) *videó: kutya, v. macska?*
 - A **konzerváció** (megmaradás) **hiánya**, lassú kialakulása (kísérletek: gyurmás, folyadéktöltős, korongos) *videó: folyadéktöltős*
 - Centrálás: ugyanannak a szitunak még nem képes több vonatkozását egyszerre szemlélni

- **Gyermeki világgép**, gyermeki valóság szemlélet
 - **mágikusság** (= varázserőt tulajdonít)
 - **artificializmus** (= művi, mesterséges előállítás)
 - **animizmus** (= megelevenítő gondolkodás)
 - **finalizmus** (= célokság)
 - **egocentrizmus** (= énközpontúság)
 - gyermekközpontúság (*medve és medvebocs; apa azért dolgozik, hogy játékot vehessen nekem*)

- Végtelenség (az ellentétek dominanciája)
- Gyermeki etimológia (önkéntes jelentésadás); szó szerint érti, közvetlen szemlélet (*pl. mi fedi a csibe testét? A kotlós*).
- Gyermeki logika (szituatív, feltételezi, hogy amit mond, mindenki érti; asszociatív) *Videó: a gyermeki gondolkodás*

III. Konkrét műveletek szakasza 6,7–11,12 év

- Fejben végrehajtott (mentális), belsővé vált (**interiorizált**) cselekvés
- Visszaalakítható, tehát **műveleti**, de csak az érzékszervileg hozzáférhető, vagyis konkrét tárgyakon (*pl. gyöngysor megfordítása*)
- A gondolkodás veszít egocentrikus jellegéből
- **Decentrálás, reverzibilitás**
- A **konzerváció** (megmaradás) megértése biztos jele a műveleti gondolkodásnak
 - 6,7 – 9,10 év: elemi műveletek
 - 9,10 – 11,12 év: komplex műveletek (*törtek, történelmi korok stb.*)

IV. Formális műveletek szakasza 11,12 évtől

- Formális-**logikai** gondolkodás
- Elvont, **absztrakt** dogok, ideológiák megértése
- Lehetséges (nem valóságos) dolgok (*pl. nemzet, adócsalás, a jövő*), összefüggések
- **Hipotézisalkotás** és ellenőrzés
- **Kombinatorika** (*pl. a kutyám beteg lesz, valahányszor szalonnát és májait eszik. Mitől?!*)

2. Az értelmi fejlődés – Jerome Bruner elmélete

- A világ modelljét a **cselekvések**, a **képzelet** és a **nyelv** segítségével teremtjük meg (az információfeldolgozási folyamatok három rendszere)
- Az ismereteink **aktív konstrukció** termékei
- Három **reprezentációs forma**: **enaktív**, **ikonikus**, **szimbolikus**
- A reprezentációk egymást támogatják (*pl. ha csinálhatja a gyerek a folyadékos kísérletet, hamarabb ad jó választ*)
- Ciklikusság a fejlődésben
- Spirális tanmenet az oktatásban (*pl. Piaget-t az MA-n is fogják tanulni ☺*)

Kötelező irodalom:

N. Kollár K., Szabó É. (szerk.): Pszichológia pedagógusoknak. Budapest, 2004, Osiris.

A **11. fejezet** vonatkozó részei